

Sygn. akt I PZ 12/16

POSTANOWIENIE

Dnia 11 października 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak (przewodniczący)

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z powództwa Am. i P.M.

przeciwko A. Spółce z o.o. w B.

o ryczałty za noclegi,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 11 października 2016 r.,

zażalenia strony pozwanej na wyrok Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i

Ubezpieczeń Społecznych w [...]

z dnia 17 grudnia 2015 r., sygn. akt IX Pa .../15,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w [...] do ponownego rozpoznania oraz
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zażaleniowego.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w B. wyrokiem z 24 czerwca 2015 r. oddalił powództwa A.M. i P.M. o zasądzenie od pozwanej A. spółki z o.o. w B. ryczałtów za noclegi.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że powodowie byli zatrudnieni u strony pozwanej na stanowiskach kierowców w ruchu międzynarodowym i krajowym. W czasie wykonywania obowiązków pracowniczych poza granicami kraju spali w kabinie przydzielonych im pojazdów – samochodów ciężarowych marki IVECO i

Scania. Strony nie dokonywały żadnych ustaleń w zakresie warunków noclegowych i dla powodów było oczywiste, że noclegi będą realizowane w kabinie samochodu.

Pozwana na podstawie § 9 regulaminu wynagradzania wypłacała powodom diety z tytułu podróży służbowych, których celem było pokrycie kosztów wyżywienia oraz innych kosztów związanych z tymi podróżami. W przypadku podróży zagranicznych powodowie otrzymywali na tej podstawie 40 Euro na dobę, która to kwota częściowo mogła być przeznaczona na pokrycie kosztów noclegu poza kabiną samochodu. Od 1 lipca 2014 r. pozwana zmieniła § 9 regulaminu, dokonując wyszczególnienia należności z tytułu podróży służbowych – diety krajowej, diety zagranicznej oraz ryczału za noclegi. Kolejna zmiana regulaminu nastąpiła z dniem 1 stycznia 2015 r., kiedy to w związku z wprowadzeniem ryczału za noclegi obniżono stawkę diety. Od tej chwili suma obu świadczeń wynosiła 40 Euro.

Sąd Rejonowy wskazał, że zgodnie z art. 77⁵ § 5 k.p., do pracowników spoza sfery budżetowej ma zastosowanie rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. Nr 236, poz. 1991 ze zm.; dalej jako: „rozporządzenie z 2002 r.”) tylko wtedy, gdy układ zbiorowy pracy, regulamin wynagradzania lub umowa o pracę nie zawiera postanowień dotyczących diet i zwrotu kosztów przejazdów, dojazdów, noclegów oraz innych wydatków. Tymczasem „diety” przyznawane na podstawie § 9 regulaminu wynagradzania, obowiązującego u pozwanej, obejmowały także inne należności z tytułu podróży służbowej. Powodowie nie powinni mieć zatem żadnych wątpliwości co do tego, że świadczenie przyznawane im tytułem zwrotu kosztów podróży mieści w sobie także ryczałt za nocleg.

Sąd pierwszej instancji podniósł nadto, że ryczałt za nocleg nie może być traktowany jako dodatkowy składnik wynagrodzenia. Jest to bowiem świadczenie celowe na pokrycie faktycznych kosztów noclegu, a nie rekompensata za brak należytego komfortu noclegu. Definicję ryczału należy wiązać z kosztem (wydatkiem), a zatem należny jest on tylko wtedy, gdy pracownik takie koszty wykaże. W sytuacji, gdy powodowie nie ponieśli takich wydatków, nie mogą więc domagać się ich zwrotu.

Rozpoznając sprawę na skutek apelacji powodów, Sąd Okręgowy w [...] wyrokiem z 17 grudnia 2015 r. uchylił wyrok Sądu Rejonowego i sprawę przekazał Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd drugiej instancji odwołał się do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14 i wskazał, że przepisy wykonawcze dotyczące należności przysługujących pracownikom sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej mają zastosowanie do osób zatrudnionych u innych pracodawców nie tylko wtedy, gdy zakładowe źródła prawa pracy lub umowa o pracę nie zawierają w ogóle stosownych uregulowań, ale także wówczas, gdy te uregulowania są mniej korzystne dla pracowników niż wynikające z aktów wykonawczych. Sąd Rejonowy poprzestając na ustaleniu, że w § 9 regulaminu wynagradzania obowiązującego u strony pozwanej przewidziano diety w wysokości 40 Euro na dobę, nie dokonał zaś żadnej analizy, czy przepis ten był korzystniejszy od przepisów wykonawczych. Brak tych ustaleń jest równoznaczny z niewyjaśnieniem istoty sprawy, albowiem uniemożliwia ocenę roszczeń powodów w aspekcie ich materialnoprawnej podstawy.

Sąd odwoławczy wskazał nadto, że zgodnie z powołaną uchwałą powiększonego składu Sądu Najwyższego, zapewnienie przez pracodawcę kierowcy odpowiedniego miejsca do spania w kabinie samochodu ciężarowego nie oznacza zapewnienia mu bezpłatnego noclegu w rozumieniu § 9 ust. 4 rozporządzenia z 2002 r. Taki stan rzeczy uprawnia pracownika do otrzymania od pracodawcy zwrotu kosztów noclegu co najmniej na warunkach i w wysokości określonej w § 9 ust. 1 lub 2 tego rozporządzenia. Dla wyjaśnienia istoty sprawy konieczne jest więc dokonanie ustaleń w zakresie odnoszącym się do wysokości należności przewidzianych regulaminem wynagradzania w porównaniu do wynikających z rozporządzenia z 2002 r., co pozwoli na rozpoznanie roszczeń objętych przedmiotem sporu w sposób zgodny z przyjętą linią orzecniczą.

Z tych względów Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

Pozwana złożyła zażalenie na wyrok Sądu drugiej instancji, zarzucając naruszenie art. 386 § 4 k.p.c., przez błędne jego zastosowanie w sytuacji, w której

Sąd pierwszej instancji rozpoznał istotę sprawy, a nie wymaga ona przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Żaląca się wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie od powodów kosztów postępowania zażaleniowego.

W uzasadnieniu zażalenia podniesiono, między innymi, że Sąd Rejonowy przeprowadził w sprawie postępowanie dowodowe w zakresie roszczeń obu powodów, a następnie dokonał własnej oceny prawnej zgłoszonych żądań. Sąd Okręgowy nie poczynił odmiennych ustaleń faktycznych, a jedynie dokonał innej oceny prawnej zasadności roszczeń, akceptując pogląd wyrażony w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r. w sprawie II PZP 1/14. To jednak nie oznacza ani braku rozpoznania istoty sprawy, ani nie zachodzi sytuacja wymagająca przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. W przedmiotowej sprawie Sąd odwoławczy i Sąd Rejonowy zaprezentowały odmienne podejście do stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w tej uchwale i to było powodem, dla którego Sąd Okręgowy nie oddalił apelacji powodów. Sytuacja ta jednak nie uprawnia do stwierdzenia, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, czy też że było konieczne przeprowadzenie postępowania dowodowego w całości. Istniały zatem podstawy do wydania przez Sąd Okręgowy merytorycznego rozstrzygnięcia, wobec czego uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji dokonane zostało z naruszeniem art. 386 § 4 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest uzasadnione.

W postępowaniu wywołanym wniesieniem zażalenia, przewidzianym w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., Sąd Najwyższy bada jedynie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo przyjął, że zachodzi jedna z przyczyn uzasadniająca uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, objętych art. 386 § 2 i 4 k.p.c. Zażalenie nie zmierza do oceny zasadności żądania pozwu ani apelacji, czy merytorycznego stanowiska prawnego sądu drugiej instancji.

Dokonywana kontrola ma charakter jedynie formalny. Istota tego środka zaskarżenia była przedmiotem analizy Sądu Najwyższego w wielu orzeczeniach (por. postanowienia: z dnia 9 stycznia 2014 r., V CZ 77/13; z dnia 19 grudnia 2013 r., II CZ 86/13; z dnia 22 listopada 2013 r., II CZ 79/13; z dnia 7 listopada 2014 r., II CZ 82/14; z dnia z dnia 18 marca 2015 r., I CZ 30/15; z dnia 25 czerwca 2015 r., V CZ 29/15, niepublikowane). Wyrażony został w nich pogląd, akceptowany także w innych sprawach, łącznie z obecnie rozpoznawaną, że zakresem kontroli w postępowaniu zażaleniowym objęte jest zbadanie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował przyczynę uzasadniającą wydanie orzeczenia kasatoryjnego i czy jego merytoryczne stanowisko uprawniało do podjęcia takiej decyzji procesowej.

Jeżeli przyczyną uchylenia wyroku było nierozpoznanie przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy, to kontrola Sądu Najwyższego obejmuje tylko ocenę prawidłowości zastosowania art. 386 § 4 k.p.c., a więc trafności zakwalifikowania przez sąd drugiej instancji stanu sprawy jako występowania w niej tej podstawy. Wszelkie nieprawidłowości dotyczące naruszeń prawa materialnego, czy też procesowego, poza wskazanymi w art. 386 § 2 k.p.c. i w art. 386 § 4 *in fine* k.p.c., powinny być, w systemie apelacji pełnej, załatwione bezpośrednio w postępowaniu apelacyjnym.

Do nierozpoznania istoty sprawy, o którym mowa w art. 386 § 4 k.p.c., dochodzi wtedy, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy sąd ten zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315; z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 nr 3 poz. 36; z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05; z dnia 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009 nr 1-2, poz. 2; z dnia 26 stycznia 2011 r., IV CSK 299/10, niepublikowane; z dnia 12 stycznia 2012 r., II CSK 274/11, niepublikowane).

Nie zasługiwało więc na akceptację stanowisko Sądu Okręgowego, że Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy. Przyjęcie za podstawę orzeczenia przez ten Sąd poglądu o braku możliwości stosowania w stanie faktycznym sprawy przepisów

rozporządzenia z 2002 r. w zakresie dochodzonych przez powodów ryczałtów za noclegi było wyrazem merytorycznej oceny żądania. Jeżeli więc zdaniem Sądu drugiej instancji, dokonana przez Sąd pierwszej instancji kwalifikacja prawna możliwości dochodzenia tych roszczeń była błędna, bowiem należało się do nich odnieść „w sposób zgodny z przyjętą linią orzecniczą” (wytyczoną przez Sąd Najwyższy w uchwale II PZP 1/14), nic nie stało na przeszkodzie, aby dokonał odmiennej oceny w tym przedmiocie. Podkreślenia wymaga, że w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07 (OSNC 2008 nr 6, poz. 55) przyjęte zostało wiążąco, że rozpoznanie sprawy na skutek apelacji, określone w art. 378 k.p.c., obejmuje obowiązek sądu drugiej instancji dokonania samodzielnie jurydycznej oceny dochodzonego żądania i skonfrontowania jej z zaskarżonym orzeczeniem. Z tej uchwały wynika także, że uregulowanie apelacji w Kodeksie postępowania cywilnego jako rozpoznawczej apelacji pełnej przesądza, iż celem postępowania apelacyjnego jest naprawienie wszystkich błędów popełnionych zarówno przez sąd, jak i przez strony, przy czym chodzi zarówno o błędy natury prawnej, jak i faktycznej.

Zamieszczenie w § 4 art. 386 k.p.c. zwrotu „tylko w razie” jest wyrazem założenia, że rozpoznanie sprawy na skutek apelacji powinno doprowadzić do wydania orzeczenia reformatoryjnego, a wyjątkowo jedynie do wydania orzeczenia uchylającego zaskarżony wyrok i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania. Ograniczona do minimum funkcja kasacyjna sądu drugiej instancji jest wyznacznikiem rozpoznawczego charakteru apelacji jako środka odwoławczego od wyroków sądów pierwszej instancji. Z tego względu uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji może nastąpić tylko w ściśle określonych przypadkach, których wystąpienia w niniejszej sprawie Sąd Okręgowy nie wykazał.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 394¹ § 3 w związku z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 394¹ § 3 w związku z art. 398²¹ w związku z art. 108 § 2 k.p.c.).

